

Hamarkada isil bateko migrazioak

XABIER AIERDI

EHUko Soziologia Saileko irakaslea

Lehenengo eta behin, *Jakin* aldizkaria zoriondu gura dut, ibilbide luzeago baten lehen 50 urteak baino ez ditu bete eta. Bigarrenik, eskertu mahai inguru honetara gonbidatu izanagatik, besteak beste, 1950eko hamarkadaren errelebantziatziaz kontu hartzea permititu didalako. Askotan begien aurrean hainbat datu izan arren ez da horregatik euren esanahia antzematen, baina aukera hori eman dit mahai inguru honek. Horretara, orduko migrazioen azterketak hamarkada honen garrantziaz ohartarazi dit, egungo euskal gizartearen zutabe nagusiak orduantxe eraikitzen hasten zirelako; beraz *Jakin* ez zen basamortu batean sortu, oasi oso lehor batean baino. Hirugarrenik, mugimenduen loraldiek hiru osakin behar izaten dituzte: gizarte egiturak eskaintzen edo ukatzen dituen aukerak, kontzientzia sozial baten existentzia eta eragiletza (pertsonala edo taldekoa). Orduko baldintza ukatuetan, sistema itxi bateko zirrikituetan, berpizkundea sortzen ari zelako sintoma da *Jakin*. Hori da analisi demografikoak erakusten diguna ere.

Hamarkada batera mugatzen bukatuko dudan arren, orduko migrazioak kokatzeko soziologikoki zehatzagoa litzateke 1955 eta 1970 urteen tartean gertaturikoa arakatzea, *Jakin* eta beste hainbat kultur eta gizarte ekimen garai horretako produktuak baitira, urte horietan jarri zirelarik egungo Euskal Herri berriaren oinarri materialak eta ideologikoak. Beraz, XIX. mendeak Euskal Herri politikoa aurkitu bazuen eta XX. mendea Euskal Herria eraldatu zuen mendetzat hartu badaiteke, 1950etik 1960rako eraldaketa hori ahalbidetu zuen hamarkada gisa hartu behar dugu. Hamarkada isila, iluna ere, baina berpizkundearen baldintzak jarri zituen. Hamarkada honen esanahi sakona eta eduki duen garrantzi estrategikoa gaurko perspektibarekin hobeto ulertzen da eta hobeto nabari daiteke orduan gertatu zen iraultza ikusezina. Egongo da hamarkada deigarriagorik, baina erabakigarrienen artean dago aztertzen gaudena.

Demografikoki ere, hamarkada horretan urrats garrantzizkoak egiten dira; oinarri demografikoak aldatzen hasi eta populazio mugimenduek aro berri bat iragartzen dute. Oinarri demografikoez gain, gure gizartearen ezaugarri sozial ugari berriztatu ziren, euskalgintza eta abertzalegintza erroka etniko berrien abiapuntuan ipiniz.

Berrikuntza horren testuingurua kokatzen hasteko, esan beharra dago XX. mendean Hego Euskal Herrian populazioa ia hirukoiztu egin dela. Miliroi bat biztanlerekin hasi eta ia hirurekin amaitu zuen. Bilakaera horretan, kopuruaren arabera ordenatuta, hazkunderik handienak 60 eta 50eko hamarkadetan gertatu ziren. Gorabeherarik egon da lurraldeei dagokienean, esaterako 80ko hamarkadan industri krisiaren eraginez Gipuzkoak eta Bizkaiak bizi izan zutena, itzulerako emigrazioak eta beste tokietaranzko berremigrazioek lurralde horien biztanle kopurua gutxitu zutelarik. Nafarroak, Arabak eta Lapurdik, ordea, hamarkada guztietan gora egin dute. Nafarroa Behereak hamarkada guztietan eta Zuberoak ia denetan behera egin dute.

*1. taula. Euskal Herriko biztanleriaren bilakaera
XX. mendean (1900-2001)*

	<i>Euskal Herria</i>	<i>Hegoaldea</i>	<i>Iparraldea</i>	<i>EAE</i>	<i>Nafarroa</i>
1900	1.085.582	911.265	174.317	603.596	307.669
1910	1.169.936	986.023	183.913	673.788	312.235
1920	1.273.419	1.096.650	176.769	766.775	329.875
1930	1.434.362	1.237.593	196.769	891.710	345.883
1940	1.519.125	1.325.382	193.743	955.764	369.618
1950	1.638.356	1.444.172	194.184	1.061.240	382.932
1960	1.978.738	1.773.696	205.042	1.371.654	402.042
1970	2.562.140	2.343.503	218.637	1.878.636	464.867
1981	2.879.093	2.642.130	236.963	2.134.763	507.367
1991	2.882.371	2.632.572	249.799	2.109.009	523.563
2001	2.901.357	2.638.416	262.941	2.082.587	555.829

Iturriak: INE, Eustat, Datuen Talaia.

1. taulako datuen arabera, 50eko hamarkadan Euskal Herriak 340.000 biztanle irabazten ditu eta 60ko hamarkadan beste 580.000; beraietatik, ia gehienak egungo Erkidegora datoz, batez ere, Bizkaira eta Gipuzkoara. Hartara, 50eko hamarkadako datuei erreparatuta, Bizkaiak bariazio horren %54 bereganatu zuen eta Gipuzkoak %30. Arabak eta Nafarroa Garaiak irabazpen horretatik guztitik %12 barne hartzen dute; eta, azkenik, Iparraldeak orotara %3,2, baina Lapurdiren irabazpenari esker, hamar urte horietan Nafarroa Behereak eta Zuberoak biztanleria galdu egiten dute eta.

2. taula. Euskal Herriko biztanleriaren hazkunde metatua eta hazkunde tasa (1901-2001)

	<i>Biztanleria</i>	<i>Hazkundera</i>	<i>Hazk. metatua</i>	<i>Hazk. tasa</i>
1901-10	1.085.582	84.354	84.354	7,8
1911-20	1.169.936	103.483	187.837	8,8
1921-30	1.273.419	160.943	348.780	12,6
1931-40	1.434.362	84.763	433.543	5,9
1941-50	1.519.125	119.231	552.774	7,8
1951-60	1.638.356	340.382	893.156	20,8
1961-70	1.978.738	583.402	1.476.558	29,5
1971-80	2.562.140	316.953	1.793.511	12,4
1981-90	2.879.093	3.278	1.796.789	0,1
1991-00	2.882.371	18.986	1.815.775	0,7
2001	2.901.357			

Iturriak: INE, Eustat, Datuen Talaia.

Bigarren taulan hazkunde tasak agertzen dira, eta ikusten da nola bi hamarkada erabakigarri horietan hazkunde tasa oso handia den. Esanguratsuen 1960-70 hamarkadakoa da, biztanleria hamar urtetan %30 hazten delarik; baina aurrekoan %20 hazia zegoen, eta ez da gutxiestekoa 1970-80 hamarkadakoa, %12. Azken hau lortzea zaila zen, abiapuntua ere askoz gorago zegoen eta.

Hazkundera lurraldeka ikertzeko eta hazkundera nola banatzen den aztertzeko 3. taulara joko dugu (ikus artikulua amaieran). Bertan, 1950etik 1970era doan epeari so egitea erabaki dugu, soziologikoki perspektiba luzeago batek hobeto azalduko duelakoan Euskal Herrian eta, bereziki, Hegoaldean gertatzen den eraberrikuntza soziala eta, berarekin bat, baita kultural eta politikoa ere. Hogei urteko tarteari erreparatzea tendentzia luzeagoa kontuan hartzea da, eta beronek erakusten digu ibilbide jarraitu baten aurrean gaudela.

Hogei urte horien bukaeran, 900.000 biztanle gehiago bizi da Euskal Herrian: 817.000 egungo Erkidegoan (Bizkaian ia 500.000, Gipuzkoan 250.000 eta Araban 85.000) eta 80.000 Nafarroan. Iparraldearen ekarpena ia 25.000 biztanlekoa da, Lapurdik duen hazkunderari esker, gainontzeko bi lurraldeak, Nafarroa Behereak eta Zuberoak, konstanteei eutsiz, biztanleria galdu egiten dute-eta epealdi horretan.

Beraz, ikaragarria da bi hamarkada horietako aldaketa demografikoa, eta neurri batean orduko datuek geroagoko joerak baldintzatzen dituzte. Bizkaiak eta Gipuzkoak irekitako hazkunde bideari hamarkada bat beranduago Arabak eta Nafarroak eutsiko diote. Hortik aurrera, eta kopuru handietan Hegoaldean gertatzen denak Euskal Herri osorako balio duen neurrian, Ruiz Olabuenagaren esanetan, Euskal Herriko biztanleriatik %40 bertakoa da, heren bat batez ere Espainiatik etorria, eta beste heren bat-edo ezkontza misto bateko edota immigranteen seme-alabez osatua dago. Gaurkoen immigrazio berrien kontrara, ordukoak batez ere Bizkaia eta Gipuzkoara intentsitate handiagoz abiatu ziren. Gaurkoak Nafarroa eta Arabara. Atzo eta gaur, garrantziz-

koena lan eremu ezberdinen erakargarritasuna da. Orduan, industria; gaur egun, eraikuntza, nekazaritza eta zerbitzu pertsonalak. Iparraldean, joera demografikoak erabakita zeuden: Lapurdik gora egingo du etengabe eta Nafarroa Behereak eta Zuberoak behera.

Ondorioz, interesgarria da Euskal Herriko populazioaren lurraldekako banaketak ezagutu duen bilakaera ikustea. Lau data ezberdin erabili ditugu konparazio hau egiteko, eta bildu egin ditugu Nafarroa Behereko eta Zuberoako populazioaren pisuen ehunekoak, biztanleriaren osaeran bien ekarpena oso eskasa baita. Besteak beste, datu hauen arabera:

- 1950 eta 1970 urteen artean, gaur Autonomia Erkidegoa osatzen duten lurraldeek populazioaren %73 hartzen dute, ia 10 puntu irabaziz, Nafarroak eta Iparraldeak galtzen duten kopuru berbera.
- 2001 urtea erreferentziatzat hartuta, azken hogeita hamar urteetan, berrorekatzeko baten ondorioz, Bizkaiak eta Gipuzkoak galdutako garrantzi erlatibo xumea Nafarroak, Arabak eta Lapurdik berreskuratzen dute.
- Iparraldeak pisu erlatiboa galtzen du 1950 eta 2001 urteen artean.

4. taula. Euskal Herriko biztanleriaren banaketa lurraldeka (%) (1950-2001)

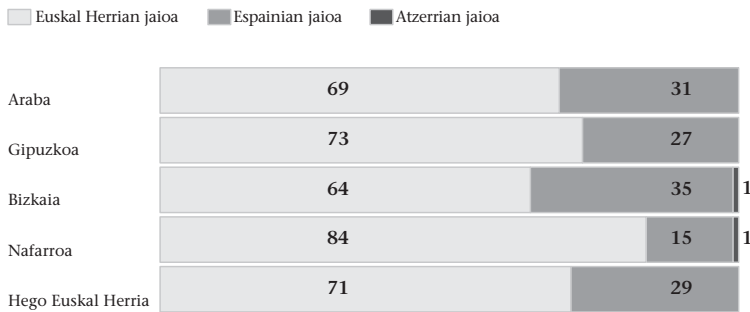
	1950	1960	1970	2001
Araba	7,2	7,0	8,0	9,9
Bizkaia	34,7	38,1	40,7	38,7
Gipuzkoa	22,8	24,2	24,6	23,2
Nafarroa	23,4	20,3	18,1	19,2
Lapurdi	8,4	7,6	6,5	7,5
Nafarroa Beherea	2,1	1,7	1,3	1,0
Zuberoa	1,3	1,0	0,8	0,5
<i>Oso tara</i>	<i>100</i>	<i>100</i>	<i>100</i>	<i>100</i>

Iturriak: INE, Eustat, Datuen Talaia.

Ez dugu datu zehatzik edo bateraturik jakiteko ea zein zen 1950 edota 1960 urteetan jatorriaren araberako Euskal Herriko biztanleriaren konposizioa. Lehen datuak 1970ekoak

eta Hegoaldekoak dira. Nolanahi ere, hipotesi modura, Iparraldeko konposizioa Hegoaldekoa baino euskaldunagoa zela esateko arrazoi nahiko dagoela esan daiteke. Beraz, Hegoaldera mugatuta eta sorterrria hiru kategoriatan laburbilduz (euskal herria, espainia eta atzerria) lurralde ezberdinen konposizioa lehen grafikoa ikus genezake (1. grafikoa).

1. grafikoa. Hegoaldeko herrialdeen osaera etnikoa (%) (1970)

Iturria: Egileak sortua, INEren datuetan oinarrituta.

Grafiko horrek erakusten digu, Hegoaldeko %71 euskal herrialde ezberdinetan jaioa zela, %29 Espainian eta %1 atzerrian. Lurraldeei erreparatzen badiegu, lurralderik euskaldunena Nafarroa zen garai hartan, bertan jaioak %84 zirelarik; eta Bizkaia beste muturrean kokatzen zen, lurralde horretako %64 zen Euskal Herrian jaioa. Orduko datuek aditzera ematen dute ere atzerriko populazioa ez zela esanguratsua. Datu hauek irakurtzeko momentuan pentsatu beharra dago 1970erako kontsolidatu egin zirela 1960 urtean aurreikusten ziren joerak. Beraz, erreferentziatzat hamarkada bat edo beste hartu, garai hartako emaitzarik esanguratsuena Euskal Herriko biztanleriaren konposizio etnikoaren osaeraren eraberrikuntza da. Datu hori da ikusmolde berrietan integratu behar dena, eta bi hamarkada horietan sortuko diren ikuspegi sozial, kultural eta politikoetan erronka horiei erantzuten zaie, zuzen edo zeharka. Panorama soziodemografiko berriei ikusmolde berriak dagozkie, gaurkotze horixe egin zelarik 1955 eta 1970 urteen artean.

Neurri batean, datu horiek 30 urte beranduago, 2001ean, baieztatu egiten dira. 2. grafikoa ikusten den moduan, Euskal Herriko Soziolinguistikako Inkestatik hartua, hamabost urtetik gorako biztanleen banaketa agertzen da; norberaren eta gurasoen jatorriaren arabera: Euskal Herriko biztanleriaren erdia bertakoa da eta bertako gurasoak ditu. Laurden bat bertan jaioa da, baina gurasoetatik gutxienez bat etorkina du eta, azkenik, beste laurden bat legoke Euskal Herrikan kanpo jaioa. Herrialdeetan, etnikoki euskaldunena Zuberoa da eta etorkinen eraginik handienakoa Lapurdi, herenera ere ez da heltzen bertan jaiotakoen kopurua. Gainontzeko herrialdeak, osaera ezberdinekin, tartean leudeke. Zuberoaz gain, bertakoen artean Nafarroa biak eta Gipuzkoa dauzkagu. Batez bestekoaren azpitik, Bizkaia, Araba eta, aipatu bezala, Lapurdi.

2. grafikoa. Euskal Herriko 15 urtetik gorako biztanleen osaera etnikoa (2001)

Iturria: Inkesta Soziolinguistikoa, 2001. Datuen Talaiatik hartua.

Biztanleria osoaren bilakaeraren datuak errebisatu ondoren, orain 1950eko hamarkadako migrazio fluxuen datuei erreparatuko diegu. Aditu askok esan duen moduan, Euskal Herriko migrazio mugimenduen estatistika egokirik osatzea

ezinezkoa da. Gaurkoak biltzea zaila bada, zer esan iragane-ko datuei buruz. Beraz, ez dugu estatistika iturririk, modu estandarrik, gerra ostean Euskal Herritik emigratu zutenen datuak jakiteko; gehienak proiektzioak dira eta erabiltzen diren hainbat datu sinestea benetan zaila egiten zaigu, diasporarekin lotuta leudekeenak esaterako, lau eta bederatzi milioi tartekoak bozeramaile ezberdinen hitzetan. Gainera, daturik zehatzenak 60ko hamarkadatik aurrerakoak dira.

Edozelan ere, askotan soziologikoki garrantzi handiagoa du tendentziak aurkitzeak datu zehatzek argituko liguketen informazioak berak baino. Hainbat adituren ustez, immigrazio prozesuen datu zehatzak bilatzeko obsesioak gehiago adierazten du neurtzailearen asmoaz immigrazioaz beraz baino. Horrela, datuen mugak kontuan hartuta, bereizten saiatuko gara aipatu hazkundetik zenbatekoa den biztanleriaren berezko hazkundeari dagokion kopurua eta zenbatekoa migrazioen saldoari dagokiona. Immigrazioaren saldora heltzeko, berezko hazkundera ezagutu behar da, immigrazio saldoaren kalkulua formula hau behar du eta: populazioaren aldaketari berezko hazkundera (=jaiotakoak-hildakoak) kendu. Negatiboa bada joandakoak etorritakoak baino gehiago dira eta positiboa bada etorri direnak joandakoak baino gehiago.

Berezko hazkunderaren datuak Hegoaldera mugatzen dira. Datuon arabera, 1950eko hamarkadan berezko hazkundera positiboa izan zen, hau da, jaiotzak heriotzak baino gehiago izan ziren, eta saldo hori 185.540 pertsonakoa izan zen. Gainera, herrialdeka ere baditugu datuak.

5. taula. Berezko hazkundera Hegoaldean herrialdeka (1951-60)

1951-60	Araba	Gipuzkoa	Nafarroa	Bizkaia	Guztira
Jaiotzak	25.374	88.816	77.897	136.148	328.235
Heriotzak	12.243	36.931	38.759	54.762	142.695
Saldoa	13.131	51.885	39.138	81.386	185.540

Iturria: egileak sortua, INEren datuetan oinarrituta.

Datu horiek hazkunde orokorrari aplikatuta, gutxienez Hegoaldeko migrazio saldoa lortzera hel gitezke. Ikus de-

zagun, beraz, 6. taulan, nola geratzen zaizkigun eskura ditugun datuen arabera saldoak.

6. taula. *Migrazio saldoa Hegoaldean herrialdeka (1951-60)*

	<i>Biztanleriaren bilakaera</i>	<i>Berezko hazkundera</i>	<i>Migrazio saldoa</i>
Euskal Herria	340.382		
Hegoaldea	329.524	185.540	143.984
EAE	310.414	146.402	164.012
Iparraldea	10.858		
Bizkaia	185.195	81.386	103.809
Gipuzkoa	104.297	51.885	52.412
Araba	20.922	13.131	7.791
Nafarroa	19.110	39.138	-20.028
Lapurdi	12.188		
Zuberoa	-201		
Nafarroa Beherea	-1.129		

Iturria: egileak sortua, INEren datuetan oinarrituta.

Taula horren arabera, hainbat ondorio atera daitezke:

1. Hamarkada honen hazkunderik nabarmenena Hegoaldean gertatu zen, hazkunde osoaren ia %97. Beraz, Hegoaldeko datuekin ia migrazio fluxuen osotasuna azaltzen dugu. Egia esan, taula horretatik kanpo 10-15.000 pertsona geratzen da, kopuru horri afektatu baitzioten hala hazkunderak nola galerak Iparraldean.

2. Taula horretan migrazio saldora heltzen gara, baina azaldu gabe geratzen zaizkigu saldo horren atzean ezkutatzaren diren mugimenduak. Hala eta guztiz ere, horrez gain, ez dakigu zenbat jende etorri zen eta zenbat joan zen, saldoa etorkinei joakinak kendu ondoren lortzen baita.

3. Muga horien barne, Hegoaldeko migrazio saldoa, positiboa, ia 144.000 pertsonakoa da. Oso kontuan hartzekoa da Erkidegokoa askoz altuagoa dela eta Nafarroak arindu egiten duela bere saldo negatiboaren eraginez. Nafarroak hamarkada horretan 20.000 pertsona galtzen ditu. Seguruena, saldo horrek bi kausa nagusi ditu: atzerrira doan nafar biztanleriaren kopurua eta baita barne migrazioen ondorioz beste bi euskal lurraldetara (Bizkaia eta Gipuzkoa) abiatzen dena.

4. Hegoaldetik atzerriranzko emigrazioa astiro-astiro gutxituz joan zen (ikus 7. taula), baina 20.000 pertsona inguru joan zen lau lurraldeetatik, Ameriketara ia gehienak.

5. Arabak ere migrazio saldo eskasa bereganatzen du urte tarte horretan, 7.800 pertsona inguru.

6. Bizkaiak eta Gipuzkoak duten migrazio saldo positiboa oso handia da.

7. Laburtzeko, 20.000 euskaldun atzerrira joan omen zen, barne migrazioak oso kopurutsuak izan ziren eta Hegoaldearen migrazio saldo positiboa 144.000 etorkinekoa izan zen. Datu horiek guztiek gizarte aldaketa sakon baten aurrean gaudela aditzera ematen dute.

8. Iparraldeko datu zehatzik ez dago, baina Nafarroa Beherean eta Zuberoan emigrazio kopurutsuak egon behar izan ziren, orduko garaietako berezko hazkundea positiboa izanik populazioa galtzen dutelako. Gehienak Frantziara abiatu omen ziren, eta gutxi batzuk Ipar Amerikara.

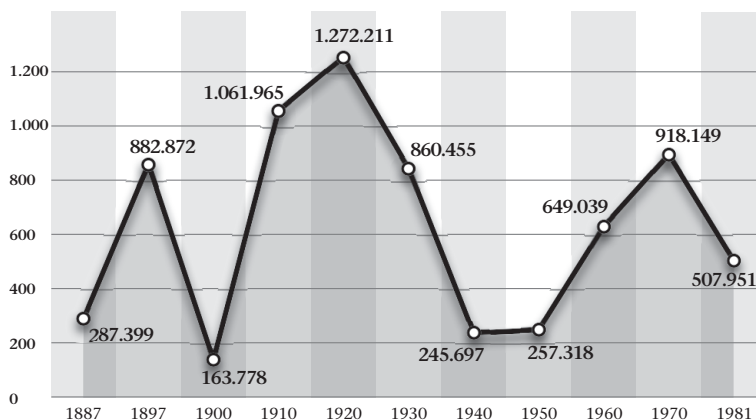
Aipatu dugun moduan, Hegoaldeko emigrazio transozeanikoaren kopurua ezagutzeko INEren urtekari estatistikotara joko dugu. Alde batetik, orduko garaietan Europaranzko emigrazioa ez zen oso garrantzizkoa, eta itsasoz eta hirugarren klasean egiten zena bakarrik neurtzen zen, uste baitzen hori zela benetan emigrazioa. Horrelako irizpideekin ikusten da ezen neurtzeko tresnak beti garai bakoitzeko definizio sozial dominatzaileen arabekoak direla.

Estatu espainiarrak bi emigrazio fluxu handi ezagutzen ditu XX. mendean. Lehen, lehen hiru hamarkadetan, batez ere Ameriketara zuzendua. Bigarrena, 60ko hamarkadatik aurrera, Ameriketara hasieran eta Europara beranduago. 3. grafikoak erakusten duen moduan, Espainian ez zen emigrazio ekonomikoa gelditu gerra ostean, baina bai zeharo gutxitu. Espainiatik hiru milioi pertsona abiatu zen atzerriara 1900 eta 1940 artean.

1940 eta 1960 urteen artean, 500.000 etorkinek uzten du Espainia. 3. grafikoan ikus daitekeen moduan, bilakaera menditsuan dagoen lautada bakarra gerra ondoko bi ha-

markadetakoa da. Kopuru horretatik, 280.000 etorkin Ameriketara doa, 200.000 Afrikara eta 20.000 inguru Europara.

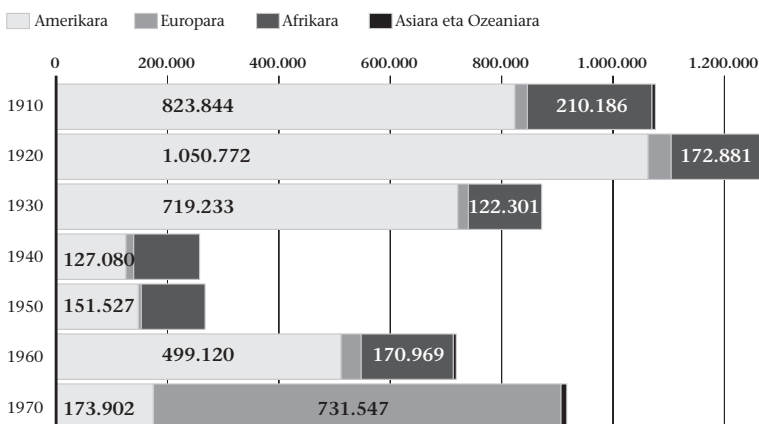
3. grafikoa. Espainiako emigrazioak (1887-1981)

Iturria: egileak sortua, INEren urtekari estatistikoetan oinarrituta.

Besteak beste, emigrazio horren jomugak aldatuz doaz eta betikoak —Hego Amerika— ahultzen dira. 4. grafikoan oso ondo ikusten da Espainiatik abiatzen direnak hamarkada ezberdinetan norantz abiatu diren eta zein kopurutan.

4. grafikoa. Espainiako emigranteen jomugak kontinenteka (1900-1980)

Iturria: egileak sortua, INEren urtekari estatistikoetan oinarrituta.

Azkenik, Hegoaldeko datu batzuk eskuratu ditugu, Hegoaldetik atzerrira joan zirenekin eta atzerritik Hegoaldera etorri zirenekin. Datu hauen arabera, Hegoaldetik atzerrira 19.256 joan ziren eta 7.359 etorri. Beraz, 11.900 pertsona inguruko saldo negatiboa. Joan zirenetatik gehienak bizkaitarrak izan ziren, 10.500 joakin, emigrazioaren %54. Gipuzkoar eta nafarrak %20 inguru dira eta Arabatik gutxi batzuek emigrazten dute, 750 emigrantek. Emakume eta gizonezkoen ehunekoak nahiko antzekoak dira; beraz, emigrazio horrek ez zuen, oro har, emigrazio historikoaren pautarik jarraitzen eta, seguruenik, famili emigrazioa zen. Itzuli zirenen artean, pauta gizonezkoen aldekoagoa da, baina ez oso deskonpentsatua. Bizkaira jotzen dute ia erdiek eta ia laurden bana Gipuzkoa eta Nafarroa Garaira.

Esan bezala, datu hauekin saldo estandarrik egiterik balego, hamarkada honetan ia 12.000 pertsona galtzen ditu Hegoaldeak emigrazioaren kontura; baina esanguratsuagoa izan daiteke ia 20.000 euskaldunek emigratu zutela bertako baldintza ekonomikoak hobetzen ari zirenean eta emigrazio espainiarrera bertako gune industrialetara etortzen hasia zenean.

7. taula. Hegoaldeko herrialdeen emigrazio eta immigrazioak (1951-60)

Atzerrira joandakoak	Gizonezkoak	Emakumeak	Guztira	%
Araba	414	330	744	3,9
Bizkaia	5.334	5.164	10.498	54,5
Gipuzkoa	2.266	1.938	4.204	21,8
Nafarroa	2.086	1.724	3.810	19,8
<i>Guztira</i>	<i>10.100</i>	<i>9.156</i>	<i>19.256</i>	<i>100</i>
%	52,5	47,5	100	
Atzerrira etorriak	Gizonezkoak	Emakumeak	Guztira	%
Araba	237	149	386	5,2
Bizkaia	1.805	1.618	3.423	46,5
Gipuzkoa	969	722	1.691	23,0
Nafarroa	1.092	767	1.859	25,3
<i>Guztira</i>	<i>4.103</i>	<i>3.256</i>	<i>7.359</i>	<i>100</i>
%	55,8	44,2	100	
<i>Saldoa</i>	<i>5.997</i>	<i>5.900</i>	<i>11.897</i>	

Iturria: egileak sortua, INEren urtekari estatistikoetan oinarrituta.

Datu hori konfirmatzeko badugu beste bat ere, INEren urtekarietan oinarrituta, Bilboko portutik hamarkada horretan bidaia transozeanikoetan atera zirenekin. Ez dago datu desagregaturik, ez dakigu zenbatean Bilbo zen erabilitako portu bakarra, edo Santanderrekoa ere erabiltzen ote zen, eta ezin daiteke jakin ere nora jotzen zuten, baina oker handirik gabe gehienak Latinoamerikara zuzendu zirela esan daiteke.

8. taulan ikusten den moduan, ia 22.300 bertako joan zen eta 2.100 etorri, beraz 20.000 pertsonako galera ezagutzen du euskal biztanleriak mugimendu horiek kontuan hartuta. Atzerritarren datuak ere biltzen ditu urtekari horrek. Nolanahi ere, urteak igaro ahala, daturik deigarriena joandakoen kopuruaren urritzea da. Hau da, joan zirenetatik ia %65 1954rako joan zen. Hortik aurrera, kopurua gutxituz doa hala zenbaki absolutuetan nola erlatiboetan.

8. taula. *Bilboko portutik atzerrira doazen eta atzerritik datozen bertako eta atzerritarrak (1951-60)*

	<i>Bertakoak</i>				<i>Atzerritarrak</i>			
	<i>Joandakoak %</i>		<i>Etorritakoak %</i>		<i>Joandakoak %</i>		<i>Etorritakoak %</i>	
1950	4.837	21,7	399	19,1	503	17,3	346	13,5
1951	3.888	17,5	218	10,4	582	20,1	343	13,4
1952	3.281	14,7	219	10,5	362	12,5	702	27,3
1953	2.317	10,4	138	6,6	320	11,0	41	1,6
1954	1.791	8,0	108	5,2	391	13,5	509	19,8
1955	1.727	7,8	147	7,0	304	10,5	478	18,6
1956	1.167	5,2	176	8,4	220	7,6	31	1,2
1957	1.136	5,1	233	11,1	91	3,1	45	1,8
1958	829	3,7	249	11,9	128	4,4	72	2,8
1959	1.305	5,9	206	9,8		0,0		0,0
<i>Oso tara</i>	<i>22.278</i>	<i>100</i>	<i>2.093</i>	<i>100</i>	<i>2.901</i>	<i>100</i>	<i>2.567</i>	<i>100</i>

Iturria: egileak sortua, INEren urtekari estatistikoetan oinarrituta.

Beste datu batzuek ere hipotesi berbera mantentzen laguntzen dute; horrela, uste da Iparraldetik 80.000 lagunek emigratu zutela XX. mendearen aurretik, orduko Iparraldeko biztanleriaren laurdenak. Eta euskal emigrazioak, oro har, lau aro ezberdin izan omen ditu:

1. Goiztiarra, batez ere Iparraldean 1860 urtea baino lehenagokoa.

2. 1880 eta 1914 urteen artean, Hegoaldeko emigrazioak Iparraldekoak baino kopurutsuagoak dira. 1910 urtetik aurrera Iparraldekoa geldiarazi egiten da.

3. 1936 eta 1945 urteen artean, emigrazioetan arrazoi politikoak nagusitzen dira.

4. 1950 urtetik aurrera euskal emigrazioa ia desagertuz doa.

Horren guztiaren inguruan datu eztabaidagarriak egon badaitezke ere, eta tokiko emigrazio deigarriak badaude ere, gizarte fenomeno gisa aztergai dugun hamarkadan euskal emigrazioa ia desagertutzat eman beharra dago. Nolanahi ere, garrantzizkoenak ez dira datuak, datuok suposatzen dutena baino. Horrela, beste kontu bat hauxe da: heldu den immigrazioak eta etorriko denak euskal gizartearen osaera demografikoan dakarren eraberrikuntzari nola egingo zaion aurre euskalgintzan eta doktrina nazionalistan. Horrela, lehen immigrazioak, XIX. mende amaierakoak, nazionalismoaren sorreran eragin erabakigarria izan bazuen, bigarren immigrazio honek ere abian den nazionalismo berriaren sorkuntzan eragina eta toki propioa du. Hamarkada honetan, immigrazioa erronka berri bat da nazionalismoaren errebisioan, sabinismoaren bazterketan eta etnizitatea ulertzeko modu berrituetan. Horra hor bere garrantzia.

XIX. mendeko immigrazioak lehen abertzaletasunean garatu zituen xenofobia eta antiespainolismoa gainditu gura ditu 50. hamarkadako etnikotasun eraberrituak. Doktrina sabindarrak pentsatzeko modu abertzaleak zeharo mugatu zituen, desegokiak ziren deskolonizazio garai berrietarako eta horrek doktrinaren gaurkotzea eskatzen zuen abertzaletasunaren imajinarioan, gaurkotze berorri gertatzen ari baitzen euskararen inguruan, euskal kulturako hainbat ekimenean, nobelagintzan, politikan, gizartean, sindikalgintzan, etab. Elite berri gazte batek, aurreko ikusmoldearekiko loturak hausteko asmoarekin, etnizitatearen ulerkera berri bat plazaratuko du, balizko bereizgarri objektiboen ordeztu

beraren borondatean oinarritutako aukerazko subjektiboe-tara iragateko. Azken finean, etnizitatearen ulerkeran, pa-tuaren identitate saihestezinetik hautazko identitatera pasa-tu gura zen. Bide horretatik, proiektu politiko berriko sub-jektuak oinarri zabalagoa izan zezakeen, borondatez inkor-poratzan zen edonorentzat zabalik zegoen eta.

Berrikuntza etorri zen, euskaldun izan zitekeelarik bertan lan egiten zuen eta euskaldun sentitzen zen oro; baina kon-tua da bi osakinetatik bat baino ez zela aldatu: xenofobiare-na. Antiespainolismoa mantendu egin zen. Antiespainolis-moa ez zen, uste bezala, bazter uzteko moduko osakina, et-nizitatearen gakoa baino. Elementu subjektiboen aldeko al-darriekin eta osakin objektiboen ahultze soilarekin, errebi-sioa erdibidean geratzen zen batzuen ustez, eta gainditua beste batzuenan.

Amaitzeko, 50eko hamarkadan, euskalgintzan eta aber-tzaletasunaren lehen aroan jarri ziren oinarriak aldatu zi-ren, horren atzean gizarte aldaketa sakon baten lehen sinto-mak sumatu baitziren. Datozen urteotan ere aldaketa na-barmenak etor daitezke hala demografian nola gizartean. Hor egongo da *Jakin* aldaketen berri emateko, ezinbesteko lekukoa. Bizi luzea eta emankorra izan dezala. Ea ordurako datu bateraturik emateko parada dagoen.

Baina, gauza guztien gainera, zorionak!¶

Bibliografia

- Askoren artean, *Euskal AEko ikuspegi soziala. 2000. Panorámica social de la C.A. de Euskadi*, Eustat, Gasteiz, 2000.
- Aztiker, *Euskal Herria. Datuen Talaiatik 2006*, Txalaparta, Donostia, 2006.
- Aztiker, *Euskal Herria. Datuen Talaiatik*, Txalaparta, Donostia, 2002.
- Gurrutxaga, A., Pérez-Agote, A. eta Unceta, A., *Estructura y procesos sociales en el País Vasco*, Argitarapen Zerbitzua, EHU, Bilbo, 1990.
- Ipar Hegoa Ikasketa Sindikaletarako Fundazioa eta Gaindegia, *Euskal Herria eskualdeka. Egoera sozio-ekonomikoaren argazkiak*, Iruñea, 2006.
- Luxán, Marta, «Demografía y movimientos migratorios. 1932-2002», in *Dictadura, democracia y autogobierno. La nueva sociedad vasca 1937-2004. Historia de Euskal Herria*, 6. liburukia, Lur, Bilbo, 2004.
- Ruiz Olabuenaga, J.I. eta Blanco, C., *La inmigración vasca. Análisis trigeneracional de 150 años de inmigración*, Deustuko Unibertsitatea, Bilbo, 1994.

Eta, batez ere:

Eustat: www.eustat.es

INE: www.ine.es

3. taula. Euskal Herriko biztanleriaren hazkundera eta hazkunderaren banaketa lurraldeka (%) (1950-70)

	Biztanleria		Biztanleriaren bariazio absolutua eta bariazioaren lurralde banaketa						
	1950	1960	1970	1950-1960		1960-70		1950-70	
				Kopurua	%	Kopurua	%	Kopurua	%
Euskal Herria	1.638.356	1.978.738	2.562.140	340.382	100	583.402	100	923.784	100
Hegoaldea	1.444.172	1.773.696	2.343.503	329.524	96,8	569.807	97,7	899.331	97,4
EAE	1.061.240	1.371.654	1.878.636	310.414	91,2	506.982	86,9	817.396	88,5
Araba	118.012	138.934	204.323	20.922	6,1	65.389	11,2	86.311	9,3
Bizkaia	569.188	754.383	1.043.310	185.195	54,4	288.927	49,5	474.122	51,3
Gipuzkoa	374.040	478.337	631.003	104.297	30,6	152.666	26,2	256.963	27,8
Nafarroa	382.932	402.042	464.867	19.110	5,6	62.825	10,8	81.935	8,9
Iparraldea	194.184	205.042	218.637	10.858	3,2	13.595	2,3	24.453	2,6
Lapurdi	138.405	150.593	166.920	12.188	3,6	16.327	2,8	28.515	3,1
Nafarroa Beherea	35.056	33.927	32.360	-1.129	-0,3	-1.567	-0,3	-2.696	-0,3
Zuberoa	20.723	20.522	19.357	-201	-0,1	-1.165	-0,2	-1.366	-0,1

Iturriak: INE, Eustat, Datuen Talaia.